

De *diversiteit* van **duurzaam** *ondernemen*

People, planet en profit. Voor de terreinbeheerder liggen de uitdagingen op een heel ander vlak dan voor de veearts of glastuinder. Toch zijn er overkoepelende begrippen: ketensamenwerking, transparantie en een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Acht ondernemers over duurzaamheid.

Kennis ontwikkelen en verspreiden, daarmee wil Van Stad tot Wad het koppel koeien bij de boer gezond houden

Door het gebruik van aardwarmte hoeft Ted Duijvestijn geen fossiele energie meer te verstoken

waren er ook de torenhoge gasrekeningen. Uit enthousiasme en met een soort onbevangingheid stap je daar dan in. Wij zitten in het gemeentelijk overleg om de gemeente energieneutraal te maken. Nu leveren we 7% van de energiebehoefte, dat moet en kan veel meer worden.

Een andere uitdaging is de *biobased economy*, het gebruik van plantaardige grondstoffen in plaats van olie. Als we van de resten van onze tomatenplanten verpakkingen maken in plaats van compost, dan stijgen die vezels daarmee in waarde.

Maar het gaat niet alleen om 'planet', duurzaamheid gaat ook over 'people', een belangrijk item in de glastuinbouw. Mijn medewerkers hebben de verantwoordelijkheid voor hun eigen leven, maar ik ga met ze in gesprek en vraag wat hun dromen zijn. Daar maken we dan een opleidingsplan bij en faciliteren dat.

Ik zit in het Centrum voor Innovatief Vakmanschap voor de tuinbouw. Daarin kan ik concreet bijdragen aan lesmateriaal en kennis. Ook geef ik gastlessen op alle niveaus, van basisschool tot wetenschappelijk onderwijs, ik geef honderd lezingen per jaar, ik nodig mensen uit in de kas. Het is belangrijk dat we laten zien wat we doen."

Dromen

Ted Duijvestijn, tomatenteler in Pijnacker

"Alles wat we doen op het gebied van duurzaamheid doen we voor de volgende generaties, het is lange-termijnwerk en niet gericht op het individu. Zo willen we niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Vijf jaar geleden verstookte ik nog 5 miljoen kubieke meter aardgas per jaar. Nu leveren we energie met behulp van aardwarmte. Dat was een enorme investering en een groot risico, maar anderzijds

Reuring

Annely Langereis, melkveehouder in Ten Boer

"Toen wij in 2011 een nieuwe stal bouwden voor 200 koeien kregen we veel vragen. Waarom doe je dat, waarom zo groot? Wij zitten pal tegen het dorp en onder de rook van Groningen. Daar wilden wij wat mee. Daarom hebben we 'Koe en Jij' bedacht. 'Koe en Jij' is een onderdeel van ons bedrijf waarmee we de kloof tussen boeren en burgers verkleinen. Dit doen we door uit te leggen wat wij doen en waarom. Elke week houd ik een praatje voor de regionale radio over dingen die spelen op de boerderij, zoals: waarom rijden er nu zoveel trekkers op de weg? We geven rondleidingen, zijn een toeristisch rustpunt – recreanten mogen

dan ook in de stal kijken, we ontvangen schoolklassen en sinds dit voorjaar bieden we ook vergaderruimte aan. Het levert tot nu toe nog niets op, maar we vinden dat we het moeten doen. We hebben een mestscheider, een eigen bron en een voorcoeler voor de melk, dat soort dingen doen we ook. Maar duurzaamheid is voor ons vooral begrip kweken, laten zien wat we doen. Daarbij blijven we dicht bij de boerderij. Door goed na te denken over wat wij denken dat verantwoord is, komen we heel ver. En via de studiegroep van Valacon-Dairy ontwikkelen we ons in duurzaam melkveehouden. Wat we doen, doen we uit idealisme. En we houden wel van reuring in de tent."

Collectieve draai

Erwin Hoogland, adviseur melkveehouderij bij Van Stad tot Wad, Groningen

“Van Stad tot Wad wilde zich ontwikkelen, vernieuwen, daarvoor ben ik in dienst genomen. Onze uitdaging: in plaats van dieren beter maken, willen we het koppel gezond houden. Dat doen we door samen met andere erfbetreders, onderzoekers én onderwijs kennis te ontwikkelen en te verspreiden en bewustwording op gang te brengen. In 2008 is er verklaard dat het antibioticumgebruik binnen vijf jaar met 50% verminderd moest worden. Wij hebben toen een cursus ‘Verantwoord medicijngebruik’ opgezet, waaraan 80% van onze melkveehouders heeft deelgenomen. Friesland Campina heeft die cursus overgenomen en landelijk uitgerold. Wij trainen nu de veeartsen die de cursus verzorgen voor hun klanten. In 2012 is die reductie voor de totale veehouderij al gehaald. Dat is gelukt omdat je met alle partijen een collectieve draai maakt.

We hebben ook een programma voor de individuele boer: ‘KOE-ers’. Hierbij volgen we de koeien direct na de bevalling zodat we er zo snel mogelijk bij zijn als er iets aan de hand is. Ook dit doen we samen met ketenpartners, zoals de mengvoederbedrijven. Wij zijn altijd op zoek naar een praktische insteek op de vraag: Hoe houd je een koe gezond? Onze uitdaging is om daarmee uiteindelijk ons geld te verdienen.”

Manier van leven

Jan Vos, eigenaar van Bloem & Styling ‘Aan de Zeven Alleetjes’ in Zwolle

“Je wilt deze wereld toch doorgeven aan de volgende generaties.

Daarom probeer ik in mijn zaak zo bewust mogelijk en zo breed mogelijk om te gaan met de omgeving. Ik doe veel aan afvalscheiding, breng eenmalig verpakkingsmateriaal als traytjes en dergelijke terug naar de veiling waar ze het recyclen. Voor de schoonmaak gebruiken we biologische middelen in plaats van chloor en toen ik een aantal jaren geleden nieuwe verlichting aanbracht, koos ik

voor energiezuinige verlichting. Als ik planten kan inkopen met het keurmerk van *Fair Flowers Fair Plants*, dan doe ik dat. Eén van onze medewerkers heeft een verstandelijke beperking en maakt hier al vijftien jaar de bloemen schoon en prijst ze.

Duurzaamheid is niet iets wat ik heel erg uitdraag, maar klanten willen het wel steeds meer. De overheid vraagt naar een milieukeurmerk als ik producten lever. Ik wil me dus ook gaan certificeren. Het is een manier van leven. Op die manier kost het niet veel extra energie of geld.

Wij bloemisten doen nog niet zoveel aan uitwisseling van kennis, wij zijn individualisten. Daar ligt wel een taak voor de VBW, de vakvereniging voor bloemistenwinkels.”

Duurzaamheid is een manier van leven, vindt bloemist Jan Vos

Het geld dat Staatsbosbeheer verdient, stopt het weer in toegankelijkheid. In educatieprogramma's voor jongeren bijvoorbeeld

Balans

Wim Lammers, Staatsbosbeheer

“Wij zoeken de balans tussen de drie b's van beschermen (*planet*), beleven (*people*) en benutten (*profit*). Nu het financieel minder gaat, worden wij er ons van bewust dat de vanzelfsprekende toegankelijkheid van onze

natuur niet zo vanzelfsprekend is. Dat dwingt ons om na te denken over hoe wij dat toch willen behouden voor toekomstige generaties. Dat kan door meer accent te leggen op het benutten, bijvoorbeeld door biomassa te produceren of vakantiehuisjes te verhuren. Wij zijn een maatschappelijke organisatie zonder winstoogmerk, datgene wat we verdienen stoppen we weer in toegankelijkheid, in educatieprogramma's voor jongeren bijvoorbeeld. Tegelijkertijd is er een grens aan het benutten en het beleven. Want wat wil je inleveren aan natuur? Onze kerntaak is en blijft om natuur en bos te beheren.

Ook in het groene onderwijs moet die balans er zijn, dus met aandacht voor het beleven, het sociale aspect, en voor het benutten, het economische aspect. Tegelijkertijd zou in het financiële onderwijs aandacht moeten zijn voor de waarde van natuur: wat levert biodiversiteit ons op en wat betekent het economisch gezien dat zoveel mensen de mogelijkheid hebben om van de natuur te genieten? Natuur in de breedste zin van het woord is de basis van onze economie.”

Om tafel

Robert Smid van Dupré Groenprojecten in Helmond

“Onze sector is al heel lang duurzaam bezig, alleen zijn we ons daar niet zo van bewust. Als je je bewust bent van wat je al doet, dan werkt dat als een vliegwiel. Dan ga je erover praten en dan ontdek je met elkaar wat je nog meer kunt doen. Zo vroegen we aan onze medewerkers wat we kunnen met alle opslag die al zo lang op het terrein ligt. Die opperen dan dat je het aan een goed doel kunt geven. Of zij signaleren dat het niet veel zin heeft om kastanjehouten boompalen te gebruiken die vijftien jaar meegaan, als ze maar vier jaar bij de boom hoeven te staan. Wij gebruiken biologisch afbreekbare brandstof en we sturen personeel op cursus om te leren zo efficiënt mogelijk om te gaan met de motorzaag. Dat is goed voor het milieu en voor onze portemonnee.

Biodiversiteit is niet echt een thema in onze branche. Wij voeren uit wat opdrachtgevers willen. Maar met het project De Levende Tuin van de VHG kunnen we het wel handen en voeten geven.

Wat klanten willen is dat wij laten zien hoe we werken.

Belangrijk is dat je vanaf het begin met elkaar om tafel zit, opdrachtgever, adviseur en aannemer. Als aannemer voer je niet alleen uit, maar kun je vanuit je praktijkervaring meedenken over hoe dingen slimmer kunnen. De man op de maaimachine ziet bijvoorbeeld dat hij het maaien op bepaalde plekken kan overslaan, dat ziet de bestekschrijver achter zijn bureau niet. Duurzaamheid krijgt vorm in de totale keten.”

Niet anders

Gerard Mangnus van akkerbouwbedrijf Valckx VOF te Ossensisse

“De bewerkbaarheid van mijn grond werd steeds slechter en daardoor werd de bodemvruchtbaarheid ook steeds minder. Het gevolg was dat ik er steeds meer pk’s in moest stoppen om de zware klei te kunnen bewerken. Een neerwaartse spiraal. Nu zet ik in op het maximaliseren van het organische stofgehalte in de grond.

Ik haksel mijn stro en breng dat in. Ook breng ik compost in. Voorheen verkocht ik mijn stro. Dat bracht voor de korte termijn geld in het laatje, maar het bracht ook zwaar verkeer met veel te smalle banden op mijn land. Met nog meer verdichting als gevolg. Nu verkoop ik mijn stro niet meer, ook niet als ik er een goede prijs voor krijg.

Met de regiogroep van de Stichting Veldleeuwerik zijn we allemaal bezig met de bodemvruchtbaarheid. Over een jaar of vijf zijn we misschien weer met iets anders bezig op het gebied van duurzaamheid. We wisselen kennis en ervaringen uit en dagen elkaar uit om verder te gaan.

Ik lever mijn gerst ook aan de lokale brouwerij van Grolsch. In een studiegroep van gerstteelers krijgen we hulp van iemand van Grolsch om de gerst qua teeltoomstandigheden geschikt te maken voor het bier. Grolsch wil graag werken met lokale telers en voor mij is het mooi om te zien hoe de keten zo sluit.”

De Zeeuwse gerst van Gerard Mangnus wordt geleverd aan de lokale Grolschbrouwerij

Lokale keten

Marie Louise Perier van Paardensportcentrum Zonnehoeve in Zeewolde

“Stagiaires zeggen altijd: ‘Jullie doen het zo anders.’ Dan zeg ik: ‘Nee, andere bedrijven doen het anders.’ Onze paarden staan in een potstal. We strooien elke dag stro. Na drie of vier maanden mesten we uit en dan verruilen we de mest met een boer tegen tarwestro. Hij wil het graag, komt het zelf halen. Alles met gesloten beurzen. Ander voorbeeld: wij voeren biologische brok. Die kost 40 cent per kilo, reguliere brok 20 cent. Maar wij hoeven minder te voeren. Bovendien wordt daardoor onze mest ook biologisch. En omdat we het goed

uitleggen aan onze klanten zijn ze bereid om een paar cent per dag meer te betalen voor de stalling. Waar wij echt onderscheidend in zijn, is de opfok. Paarden die bij ons geboren worden, gaan na vijf maanden de natuur in. Daar leren ze zich aanpassen aan de kudde en aan de natuurlijke omstandigheden. Als het hier vriest en glad is, dan durven de particuliere paarden nauwelijks de weg op, de paarden die in de natuur groot zijn geworden, gaan stampend de weg op, die weten dat zo het ijs kapot gaat. Na vier jaar halen we de dieren naar de stal en leiden we ze op om uiteindelijk te kunnen verkopen. Dan leren ze zich aanpassen aan de mens. Het zijn sterke paarden die zich weten aan te passen. Zo doen wij ook aan natuurbeheer. Daar hebben wij nog wel strijd over met de terreinbeheerders. Die willen Konikpaarden en Galloways, maar wij kunnen dat beheer met onze paarden ook doen. Commercieel gebruik kan goed samengaan met flora- en faunabeheer.” ■

Kijk voor links naar duurzame initiatieven bij dit artikel op www.groenonderwijs.nl > vakblad editie 8